

BOLALARDA TEMIR TANQISLIGI ANEMIYASI: ETIOLOGIYASI, DIAGNOSTIKASI VA PROFILAKTIKASI

Abdiyeva Shahribonu Shoymardon qizi

*Termiz Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi
texnikumi Ijtimoiy fanlar kafedrasi*

Annotatsiya: *Temir tanqisligi anemiyasi (TTA) bolalar orasida eng ko'p uchraydigan mikronutrient yetishmovchiligi hisoblanadi. Ushbu kasallik organizmda temir moddasining yetishmasligi natijasida gemoglobin sintezining buzilishi va eritrotsitlar sonining kamayishi bilan tavsiflanadi. Temir tanqisligi bolaning jismoniy va aqliy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi, immunitetni pasaytiradi hamda turli infeksiyon kasalliklarga moyillikni oshiradi. Maqolada bolalarda temir tanqisligi anemiyasining etiologiyasi, klinik belgilari, diagnostikasi, davolash va profilaktika usullari yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *temir tanqisligi anemiyasi, gemoglobin, eritrotsit, bolalar, temir preparatlari, profilaktika.*

KIRISH

Anemiya dunyo bo'yicha bolalar salomatligining muhim muammolaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, temir tanqisligi anemiyasi barcha anemiyalar orasida eng keng tarqalgan shakldir. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, maktabgacha yoshdagi bolalarda anemiyaning asosiy sababi temir yetishmovchiligi hisoblanadi.

Temir organizmda kislorod tashuvchi gemoglobin tarkibiga kiradi va to'qimalarning normal faoliyati uchun zarurdir. Bolalarda o'sish jarayoni jadal kechganligi sababli temirga bo'lgan ehtiyoj yuqori bo'ladi. Shu sababli temir tanqisligi bolalar organizmida tez rivojlanishi mumkin.

Temir almashinuvining fiziologik ahamiyati

Temir inson organizmida quyidagi vazifalarni bajaradi:

Gemoglobin sintezida ishtirok etadi.

Kislorodni to'qimalarga yetkazib beradi.

Mioglobin tarkibiga kiradi.

Hujayra fermentlari faoliyatida qatnashadi.

Immun tizimi faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi.

Nerv tizimining rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Bolalar organizmida temir zaxirasi yetarli bo'lmasa, gemoglobin hosil bo'lishi kamayadi va anemiya rivojlanadi.

Etiologiyasi

Bolalarda temir tanqisligi anemiyasining asosiy sabablari quyidagilar:

1. Alimentar omillar

Noto'g'ri ovqatlantirish.

Temirga boy mahsulotlarni yetarli iste'mol qilmaslik.

Sun'iy oziqlantirish.

Bir xil turdagi ovqat bilan uzoq vaqt oziqlanish.

2. Temirga bo'lgan ehtiyojning ortishi

Chaqaloqlik davri.

O'smirlik davridagi tez o'sish.

Erta tug'ilgan bolalar.

3. Temirning yomon so'rilishi

Ichak kasalliklari.

Surunkali diareya.

Malabsorbsiya sindromi.

4. Qon yo'qotishlar

Gelmintozlar.

Oshqozon-ichak tizimi qon ketishlari.

Tez-tez laborator tekshiruvlar uchun qon olinishi.

Klinik belgilari

Kasallikning klinik ko'rinishi temir tanqisligining darajasiga bog'liq.

Umumiy belgilar:

Holsizlik.

Tez charchash.

Ishtahaning pasayishi.

Bosh aylanishi.

Uyquchanlik.

Teri va shilliq qavatdagi o'zgarishlar:

Terining oqarishi.

Lab burchaklarida yoriqlar.

Og'iz shilliq qavatining qurishi.

Soch va tirnoqlardagi o'zgarishlar:

Soch to'kilishi.

Tirnoqlarning mo'rtlashishi.

Qoshiqsimon tirnoqlar.

Yurak-qon tomir tizimi:

Taxikardiya.

Yurak tonlarining bo'g'iqlashishi.

Nafas qisishi.

Nerv tizimi:

Diqqatning pasayishi.

Xotira susayishi.

O'qish qobiliyatining yomonlashuvi.

Diagnostikasi

Temir tanqisligi anemiyasini aniqlash uchun quyidagi tekshiruvlar o'tkaziladi:

LABORATOR DIAGNOSTIKASI

Temir tanqisligi anemiyasini tashxislashda laborator tekshiruvlar muhim ahamiyatga ega. Kasallikning dastlabki bosqichlarida klinik belgilar yaqqol namoyon bo'lmashligi mumkin, shu sababli laborator ko'rsatkichlar asosiy diagnostik mezon hisoblanadi.

1. Umumiy qon tahlili (UQT)

TTAda quyidagi o'zgarishlar kuzatiladi:

Gemoglobin miqdorining pasayishi:

6 oy–5 yosh: <110 g/l

5–11 yosh: <115 g/l

12–14 yosh: <120 g/l

Eritrotsitlar sonining kamayishi.

Gematokritning pasayishi.

Rang ko'rsatkichining 0,85 dan past bo'lishi.

Mikrositoz (eritrotsitlarning kichrayishi).

Gipoxromiya (eritrotsitlarning oqarishi).

Anizotsitoz (eritrotsitlar o'lchamining turlicha bo'lishi).

Poikilositoz (eritrotsitlar shaklining o'zgarishi).

2. Biokimyoviy tekshiruvlar

Zardob temiri

Normada: 12–30 mkmol/l.

TTAda:

Temir miqdori sezilarli kamayadi.

Ferritin

Ferritin organizmdagi temir zaxirasini aks ettiradi.

Normada:

Bolalarda 15–100 mkg/l.

TTAda:

Ferritin 15 mkg/l dan past bo'ladi.

Temir tanqisligining eng ishonchli ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi.

Transferrin

Temir tashuvchi oqsil.

TTAda:

Miqdori ortadi.

Transferrinning temir bilan to'yinganligi

Normada:

20–45%.

TTAda:

15% dan past bo'ladi.

3. Suyak ko'migi tekshiruvi

Kam hollarda, murakkab differensial diagnostika uchun o'tkaziladi.

TTAda:

Sideroblastlar kamayadi.

Temir zaxiralari keskin kamaygan bo'ladi.

4. Qo'shimcha tekshiruvlar

Kasallik sababini aniqlash maqsadida:

Najasni gelmint tuxumlariga tekshirish.

Yashirin qon ketishini aniqlash.

Oshqozon-ichak tizimi tekshiruvlari.

Çölyak kasalligini aniqlash testlari.

Parazitologik tekshiruvlar.

Davolash

Davolashning asosiy maqsadi organizmdagi temir tanqisligini bartaraf etishdir.

Parhez terapiyasi

Temirga boy mahsulotlar:

Mol go'shti.

Jigar.

Baliq.

Tuxum sarig'i.

Dukkakli mahsulotlar.

Ismaloq.

Anor.

Dori vositalari

Temir preparatlari:

Temir sulfat.

Temir fumarat.

Temir glyukonat.

Preparatlar shifokor tavsiyasiga ko'ra yosh va tana vazniga mos dozada buyuriladi.

Davolash odatda 3–6 oy davom ettiriladi.

Nazorat

Gemoglobin ko'rsatkichlarini kuzatish.

Ferritin miqdorini nazorat qilish.

Klinik holatni baholash.

Profilaktikasi

Temir tanqisligi anemiyasining oldini olish quyidagi chora-tadbirlarni o'z ichiga oladi:

Homilador ayollarda anemiyani o'z vaqtida davolash.

Chaqaloqlarni ko'krak suti bilan boqish.

Qo'shimcha ovqatlarni o'z vaqtida kiritish.

Temirga boy mahsulotlar bilan ratsional ovqatlantirish.

Erta tug'ilgan bolalarda temir preparatlari profilaktikasi.

Bolalarni muntazam tibbiy ko'rikdan o'tkazish.

Xulosa

Temir tanqisligi anemiyasi bolalarda eng ko'p uchraydigan kasalliklardan biri bo'lib, bolaning jismoniy, ruhiy va intellektual rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Kasallikni erta aniqlash, to'g'ri ovqatlantirish, temir preparatlarini o'z vaqtida qo'llash hamda profilaktik tadbirlarni amalga oshirish orqali uning asoratlarini kamaytirish mumkin. Bolalar salomatligini saqlashda temir tanqisligi anemiyasining oldini olish muhim ahamiyatga ega.